

Судоустрій; прокуратура та адвокатура

УДК 347.97/.99

Коновалова Надія Тарасівна

*викладач кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури
Львівський університет бізнесу та права*

Коновалова Надежда Тарасовна

*преподаватель кафедры судоустройства, прокуратуры и адвокатуры
Львовский университет бизнеса и права*

Konovalova Nadiia

*Lecturer of the Department of Judiciary, Prosecution and Advocacy
Lviv University of Business and Law*

ORCID: 0000-0001-8575-794X

**ЗАСОБИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ І
ПРИПИНЕННЯ НЕПОВАГИ ДО СУДУ
СРЕДСТВА ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ПРИНУЖДЕНИЯ ДЛЯ
ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ И ПРЕКРАЩЕНИЯ НЕУВАЖЕНИЯ К СУДУ
MEANS OF PROCEDURAL COERCION TO PREVENT AND
TERMINATE CONTEMPT OF COURT**

***Анотація.** У статті розкрито та класифіковано засоби процесуального примусу, що передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кримінальним процесуальним кодексом України, Кодексом адміністративного судочинства України, Господарським процесуальним кодексом України та Цивільним кодексом України і застосовуються судом до учасників з ціллю запобігання і припинення неповаги до суду. Встановлено, що такими засобами процесуального примусу є: попередження, видалення із зали судового засідання, привід, накладення грошового стягнення, порушення питання*

щодо відповідальності посадових осіб, які не прибули на виклик суду без повідомлення про те, чи без поважних на те причин. Під попередженням, як одним із заходів процесуального примусу слід розуміти роз'яснення порушникові того, що його поведінка явно не відповідає правилам, що встановлені у суді. З'ясовано, що усім учасникам судового процесу надаються процесуальні права, які вказують на ряд процесуальних обов'язків, зокрема на вчасну явку у суді, додержання порядку у суді та під час судового засідання, виконання розпоряджень судді. Визначено, що застосування заходів процесуального примусу відбувається на підставі вчинення чи загрози вчинення особою неналежної поведінки у судовому засіданні, що, у свою чергу, спричиняє перешкоди проведення судочинства у відповідності до вимог процесуального закону. Дослідження засвідчують, що Європейським судом з прав людини неодноразово було прийнято рішення щодо неприйнятності позбавлення особи можливості фактично бути присутньою на момент вирішення судом питань, які стосуються її прав. Визначено, що господарсько-процесуальна відповідальність за неповагу до суду має такі форми як штрафні санкції, компенсаційні санкції, застосування несприятливих процесуальних наслідків. Встановлено, що штрафи як у адміністративному праві, так і штрафи у кримінальному праві не мають якихось певних відмінностей.

Ключові слова: примус, неповага до суду, порядок у залі судового засідання, учасник процесу.

Анотація. В статье раскрыто и классифицированы средства процессуального принуждения, предусмотренные Кодексом Украины об административных правонарушениях, Уголовным процессуальным кодексом Украины, Кодексом административного судопроизводства Украины, Хозяйственным процессуальным кодексом Украины и Гражданским кодексом Украины, и применяются судом к участникам с

целью предотвращения и прекращения неуважения к суду. Установлено, что такими средствами процессуального принуждения являются: предупреждение, удаление из зала судебного заседания, привод, наложение денежного взыскания, постановки вопроса об ответственности должностных лиц, которые не прибыли по вызову суда без уведомления о том, без уважительных на то причин. Под предупреждением, как одной из мер процессуального принуждения следует понимать разъяснение нарушителю того, что его поведение явно не соответствует правилам, установленным в суде. Выяснено, что всем участникам судебного процесса предоставляются процессуальные права, указывают на ряд процессуальных обязанностей, в частности на своевременную явку в суде, соблюдение порядка в суде и во время судебного заседания, выполнение распоряжений судьи. Определено, что применение мер процессуального принуждения происходит на основании совершения или угрозы совершения лицом ненадлежащего поведения в судебном заседании, что, в свою очередь, вызывает препятствия проведения судопроизводства в соответствии с требованиями процессуального закона. Исследования показывают, что Европейским судом по правам человека неоднократно было принято решение о неприемлемости лишения лица возможности фактически присутствовать на момент решения судом вопросов, касающихся его прав. Определено, что хозяйственно-процессуальное ответственность за неуважение к суду имеет такие формы как штрафные санкции, компенсационные санкции, применение неблагоприятных процессуальных последствий. Установлено, что штрафы как в административном праве, так и штрафы в уголовном праве не имеют каких-то определенных различий.

Ключевые слова: принуждение, неуважение к суду, порядок в зале судебного заседания, участник процесса.

Summary. *The article discloses and classifies the means of procedural coercion provided for by the Code of Ukraine on Administrative Offenses, the Criminal Procedure Code of Ukraine, the Code of Administrative Procedure of Ukraine, the Commercial Procedural Code of Ukraine and the Civil Code of Ukraine, and are applied by the court to participants in order to prevent and terminate contempt of court. It is established that such means of procedural coercion are: warning, removal from the courtroom, drive, imposition of monetary penalties, raising the question of the responsibility of officials, who did not arrive at the summoning of the court without notice, without good reason. Under the warning, as one of the measures of procedural coercion, one should understand the explanation to the violator that his behavior clearly does not comply with the rules established in court. It turned out that all participants in the trial are granted procedural rights, indicate a number of procedural obligations, in particular, timely appearance in court, compliance with the order in court and during the trial, and the execution of judges' orders. It is determined that the application of procedural coercion measures occurs on the basis of the commission or threat of a person committing improper behavior in a court session, which, in turn, causes obstacles to legal proceedings in accordance with the requirements of the procedural law. Studies show that the European Court of Human Rights has repeatedly made a decision on the unacceptability of depriving a person of the opportunity to actually be present at the time the court decides on issues relating to his rights. It was determined that the economic and procedural liability for contempt of court has such forms as penalties, countervailing sanctions, and the use of adverse procedural consequences. It has been established that fines in administrative law and fines in criminal law do not have any definite differences.*

Key words: *coercion, contempt of court, order in the courtroom, participant in the process.*

Постановка проблеми. Аналіз законодавчого регулювання адміністративної відповідальності засвідчив, що ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [1] передбачається адміністративна відповідальність за неповагу до суду. Безпосередньо проявами неповаги згідно КУпАП є злісне ухилення свідком, потерпілим, позивачем, відповідачем, експертом чи перекладачем від явки у суд, а також невиконання розпоряджень головуючого судді чи порушення порядку судового засідання.

Дослідження також доводять, що правопорушення, які проявляються у порушенні розпоряджень головуючого судді, недодержанні порядку у судовому засіданні, недодержанні встановлених правил у суді, неявці у суд також регулюються Кримінальним процесуальним кодексом України (КПКУ) [2], Кодексом адміністративного судочинства України (КАСУ) [3], Господарським процесуальним кодексом України (ГПКУ) [4] та Цивільним процесуальним кодексом України (ЦПКУ) [5]. Згідно цих кодексів за вищезазначені правопорушення правопорушників притягується до процесуальної відповідальності та застосовуються до них засоби процесуального примусу.

Тому, актуальність даної статті полягає у дослідженні засобів процесуального примусу для запобігання і припинення неповаги до суду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями проблематики відповідальності за неповагу до суду, а також питаннями застосування заходів процесуального примусу займалися провідні вітчизняні та зарубіжні вчені-юристи, зокрема В. Бутнев [6], М. Гетманцев [7], І. Голуб [8], М. Джафарова [9], О. Захарова [10], Я. Зейкан [11], Н. Карпов [12], А. Коліна [13; 14], В. Колпаков [15], А. Комзюк [16], С. Кузніченко [17], В. Кузьменко [18], О. Кузьменко [19], В. Кучер [20], І. Лукіна [21–23], Н. Макарейко [24], Ю. Мирошніченко [25], С. Осауленко [26], А. Первушина [27], В. Рєзнікова [28], О. Рожнов [29], С. Смоков [30],

О. Фонова [31], Є. Харитонов [32], М. Юнусов [33] та інші.

Як засвідчують дослідження вищезазначених науковців-юристів, все ще мало дослідженою залишається проблематика застосування засобів процесуального примусу з ціллю попередження і недопущення до вчинення неповаги до суду.

Мета статті. Метою статті є встановлення та класифікування засобів процесуального примусу, що передбачені КУпАП [1], КПКУ [2], КАСУ [3], ГПКУ [4], ЦПКУ [5] і застосовуються судом до учасників з ціллю запобігання і припинення неповаги до суду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз юридичної літератури дозволяє відмітити, що усім учасникам судового процесу надаються процесуальні права, які вказують на ряд процесуальних обов'язків. Зокрема до таких обов'язків доцільно віднести вчасну явку у суді, додержання порядку у суді та під час судового засідання, виконання розпоряджень судді.

Окрім того, за дослідженнями М. Юнусова, під процесуальними обов'язками слід розуміти не лише належну і необхідну поведінку учасників судового процесу, але і активну частину таких процесуальних дій [33, с. 48]. Звідси очевидним стає той факт, що процесуальні обов'язки визначаються та забезпечуються системою юридичних гарантій, серед яких особливе місце посідають засоби процесуального примусу.

В. Бутнєв, поділяючи думку О. Лейста відмічає, що примус у системі правового регулювання відносин не посідає якогось особливого місця, оскільки він є необхідним у застосуванні лише тоді, коли у системі стається зрив. Оскільки цей зрив потрібно усунути, то при цьому використовуючи заходи державного примусу [6, с. 49].

Відтак, Н. Макарейко відмічає під державним примусом вважати комплекс заходів фізичного, психічного, організаційного або матеріального впливу, який застосовується уповноваженими на те

суб'єктами у визначеному порядку та незалежно від волі суб'єктів застосування з метою забезпечення безпеки громадського порядку і громадської безпеки [24].

Поряд з тим, А. Комзюк зазначає, що державний примус поділяється на три підвиди: адміністративно-правовий, кримінально-правовий та цивільно-правовий [16, с. 493]. Однак, тут також доцільно наголосити і на важливості такого виду державного примусу як господарсько-правовий державний примус.

Зі слів С. Смокова випливає, що заходи процесуального примусу можуть дещо різнитися від заходів державного примусу. Різниця полягає в тому, що заходи процесуального примусу застосовуються у судовому засіданні та носять процесуальний характер [30, с. 628].

Застосування заходів процесуального примусу відбувається на підставі вчинення чи загрози вчинення особою неналежної поведінки у судовому засіданні, що, у свою чергу, спричиняє перешкоди проведення судочинства у відповідності до вимог процесуального закону. За такі дії нормами КПКУ [2], КАСУ [3], ГПКУ [4] і ЦПКУ [5] передбачається вжиття таких засобів: 1) попередження особи; 2) видалення особи зі зали судового засідання; 3) привід і накладення штрафу. Розділом 5 КАСУ [3] та главою 9 ЦПКУ [5] вищезазначені засоби трактуються як заходи процесуального примусу. Однак розділом II КПКУ [2] такі засоби називаються як заходи забезпечення кримінального провадження.

Аналіз юридичної літератури засвідчив, що заходи процесуального примусу слід трактувати як заходи цілеспрямованого впливу на поведінку і свідомість людини з ціллю спонукання її до відповідно визначеної у правових нормах поведінки. Відтак, юридичними нормами регулюються питання, які заходи потрібно обирати, за яких умов та у якому порядку і коли застосовувати [16, с. 492].

Ю. Мирошніченко, поділяючи думки І. Петрухіна та І. Янченка,

відмічає, що у кримінальному процесі примусу протистоїть вільне волевиявлення, оскільки він здійснюється поза межами волі та бажань учасників судового засідання. Коли добровільно учасник судового засідання виконує покладений на нього обов'язок, то виключається поняття застосування до нього примусу. Процесуальний примус має передувати переконанням, а вже заходи кримінально-процесуального примусу мають обиратися у відповідності до ситуації [25, с. 149].

Згідно ст. 330 “Заходи до порушників порядку судового засідання” КПКУ переконаннями у кримінальному процесі слід визначати попередження, яке виносить головуючий суддя у судовому засіданні. Головуючий суддя має право за порушення порядку у залі судового засідання чи не підкорення його розпорядженням попередити обвинуваченого, що у разі повторного такого порушення його буде видалено із зали судового засідання. У випадку невиконання розпоряджень головуючого судді, він робить їм попередження про притягнення до відповідальності за неповагу до суду. Повторне порушення порядку у залі судового засідання свідчить про притягнення винних до відповідальності, що встановлена законодавством. Коли не виконуються розпорядження головуючого судді винними особами (учасниками судового засідання), то головуючий суддя попереджає їх про відповідальність за неповагу до суду. Повторне таке порушення за ухвалою суду передбачає видалення винного із зали судового засідання і притягнення його до відповідальності, що встановлена законодавством [2].

За цілями застосування, такий засіб кримінально-процесуального примусу, як попередження доцільно віднести до превентивних засобів. Водночас накладення штрафу, привід та судовий виклик слід відносити до припинювальних засобів кримінально-процесуального примусу.

С. Смоков та І. Голуб, базуючись на обмеженнях конституційних прав громадян, вважають, що грошове стягнення або штраф відноситься до

таких засобів, які обмежують майнові права громадян. Водночас привід та судовий виклик слід відносити до заходів обмеження суспільного та приватного життя громадян [8, с. 5; 30, с. 629–630].

Відтак, нормами КПКУ передбачається обов'язок прибуття кожного учасника судового засідання за викликом суду. У випадку неможливості вчасного прибуття необхідно завчасно попередити про це, а також вказати причину неможливості прибуття [2].

Згідно ст. 144 КПКУ за невиконання процесуальних обов'язків, передбачених цим Кодексом, на учасників кримінального провадження накладається грошове стягнення [2].

П. 1 ст. 139 КПКУ зазначається, що на підозрюваного, обвинуваченого, свідка, потерпілого, цивільного відповідача, представника юридичної особи накладається грошове стягнення, якщо викликаний не прибув без поважних причин чи не повідомив про причини свого неприбуття [2].

Окрім того, у випадку невиконання батьками, опікунами чи піклувальниками неповнолітнього підозрюваного прибуття обвинуваченого до слідчого судді чи суду, на них накладається також грошове стягнення у розмірі від двох до п'яти мінімальних заробітних плат (ч. 2, 5 ст. 493 КПКУ) [18].

За відсутність цивільного позивача, який є учасником судового процесу, у залі засідання (неприбуття до суду), на нього накладається штраф, що визначений ч. 1. ст. 493 КПКУ) [18]. Питання відсутності цивільного позивача у залі суду є також предметом досліджень Н. Карпова та А. Штанька, які, базуючись на ч.3. ст. 61 КПКУ, стверджують, що на позивача також покладається обов'язок прибути за викликом слідчого, слідчого судді і суду чи прокурора [12, с. 74].

У випадку, коли встановлена причина не прибуття таких учасників судового засідання, як захисник та прокурор, є неповажною, то КПКУ

передбачено право суду порушити питання щодо дисциплінарної відповідальності прокурора чи адвоката відповідно до п. 1 ст. 324 КПКУ [18].

У ст. 140 КПКУ зазначено, що привід може бути застосовано до підозрюваного, обвинуваченого чи свідка, який полягає у примусовому супроводженні особи до місця її виклику у зазначений ухвалою час [18].

Встановлено також, що ст. 268 КАСУ зазначено заходами процесуального примусу визначати процесуальні дії, які застосовуються судом до осіб, що порушують установлені судом правила чи протиправно перешкоджають здійсненню адміністративного судочинства [10].

При цьому, застосування заходів адміністративного судочинства проводиться на таких підставах: 1) протиправне перешкоджання здійсненню адміністративного судочинства; 2) порушення правил, встановлених у суді, що представлені у ст. 134 КАСУ [34, с. 633; 35, с. 538]. Відповідно дії, які створюють перешкоди для здійснення судочинства полягають у: непопущенні учасників судового процесу у залу судового засідання чи непопущення їх до виступу; неприбуття учасника адміністративного процесу без поважних причин чи без повідомлення у залу судового засідання [34, с. 633].

Ст. 269 КАСУ передбачено такі види заходів процесуального примусу з метою запобігання та припинення неповаги до суду: 1) попередження (п. 1 ч. 1 ст. 269 КАСУ); 2) привід (п. 4. ч. 1. ст. 269 КАСУ); 3) видалення із зали судового засідання (п. 2. ч. 1. ст. 269 КАСУ).

С. Кузніченко та О. Кашкаров умовно поділяють заходи процесуального примусу у адміністративному судочинстві на такі види: а) заходи, що застосовуються у залі судового засідання (зокрема це попередження чи видалення із зали судового засідання); б) заходи, що застосовуються до осіб поза межами суду (тобто це привід) [17, с. 76]. Водночас за дослідженнями Р. Еннана заходи процесуального примусу

поділяються на заходи, які призначаються за дії певної особи (це попередження чи видалення із зали судового засідання), і заходи, які призначаються за бездіяльність особи (це привід) [34, с. 635].

Попри те, О. Кузьменко і О. Панченко у залежності від призначення заходів процесуального примусу, розподіляють їх на заходи, які застосовуються до порушників правопорядку у залі судового засідання та заходи, які забезпечують процес доказування [19, с. 32–34].

Ст. 134 КАСУ визначаються обов'язки учасників у залі судового засідання. Своєю чергою, порушення цих обов'язків проявляється у вступі без дозволу головуючого, здійсненні вигуків чи підказок свідкові, здійснення фотографування або відео зйомки без відповідного дозволу на те головуючого судді [34, с. 636].

С. Кузніченко та О. Кашкаров зазначають під попередженням головуючого судді розуміти зауваження щодо порушення встановленого у залі суду порядку на час розгляду судової справи. Однак, видалення являє собою примусове позбавлення особи можливості перебування у залі судового засідання на час розгляду судової справи [17, с. 77].

Також застосування такого заходу процесуального примусу як видалення із зали судового засідання можливе і у тому випадку, коли особа повторно порушує чи продовжує чинити порушення після застосування до неї попередження [34, с. 636; 35, с. 541; 36, с. 516].

Дослідження засвідчують, що Європейським судом з прав людини неодноразово було прийнято рішення щодо неприйнятності позбавлення особи можливості фактично бути присутньою на момент вирішення судом питань, які стосуються її прав. Відтак, В. Кузьменко зазначає, що коли суд застосовує до осіб процесуальний захід у вигляді видалення із зали судового засідання, то в першу чергу негативними наслідками для самої особи виступає позбавлення права власності на інформацію, яка представляється на час судового засідання [18, с. 449].

Ст. 270 КАСУ вказує на те, що не існує встановленого терміну, на який особа може бути позбавлена права перебування у залі судового засідання. Головуючий суддя на власний розсуд випроваджує особу із зали судового засідання [3].

Окрім того, нормами КАСУ також не встановлено і того, хто саме має здійснювати офіційний припис головуєчого судді стосовно видалення порушника із зали судового засідання. Опираючись на це, С. Кузнichenko, О. Калашник та В. Кузьменко стверджують, що ухвали головуєчого судді стосовно видалення із зали судового засідання правопорушника мають виконувати судові розпорядники. Водночас, коли відсутні судові розпорядники, то цим мають займатись працівники органів внутрішніх справ [17; 18, с. 356].

Приводом у адміністративному судочинстві прийнято називати засіб примусового впливу, який застосовується до особи, участь якої у залі судового засідання є обов'язковою чи до свідка, який без поважних на те причин не прибув на судові засідання чи не повідомив про прибуття [19, с. 35].

Поряд з тим, привід виступає заходом процесуального примусу та спрямований на затримання чи примусове доставлення особи до суду з ціллю забезпечення її участі у судовому засіданні [34, с. 639].

Відповідно до ст. 272 КАСУ привід не застосовується до тих осіб, які не підлягають допиту у ролі свідків, а також є малолітніми чи неповнолітніми особами, вагітними жінками, інвалідами першої та другої груп, жінками, що виховують дітей до шести років чи дитину-інваліда (дітей-інвалідів). Судом про привід встановлюється ухвала, згідно якої виконання приводу покладається на органи внутрішніх справ за місцем проживання у справі чи за місцем перебування [3].

Принципи цивільного судочинства, якими передбачається удосконалення судової системи, та які визначені у Доповненнях до

рекомендацій R (84) 5 Комітету Міністрів державам-членам від 28 лютого 1984 року є: 1) у випадку недобросовісного чи явного порушення процедури у ході судового засідання з ціллю затягування розгляду, суд має повноваження застосовувати такі санкції до порушника, як штраф, зобов'язання відшкодувати збитки чи позбавити права на процесуальні дії (в особливих випадках суд може стягувати із адвоката судові витрати); 2) суду також надається можливість викликати свідків, а при їх неявці без поважних на те причин, накладати на них певні санкції (зокрема штрафи, відшкодування збитків). За дослідженнями О. Захарова, гарантією здійснення цивільної процесуальної відповідальності виступає застосування заходів процесуального примусу [10, с. 134].

Відповідно до ч. 1 ст. 90 ЦПКУ заходами процесуального примусу визначаються встановлені цим Кодексом процесуальні дії, які застосовуються судом стосовно осіб, що порушують установлені у суді правила чи протиправно перешкоджають проведенню цивільного судочинства [5].

На думку Є. Харитонova, заходи процесуального примусу слід визначати як реакцію суду на правовідносини, що допустили як учасники судового процесу, так і інші особи, що присутні у залі судового засідання та заважають проведенню цього засідання [32]. Натомість М. Гетманцев розуміє під заходами судового засідання установлені ЦПКУ процесуальні можливості, які можуть застосовуватися судом до осіб, що порушують установлені в суді правила поведінки чи перешкоджають проведенню цивільного судочинства [7, с. 75]. З позиції І. Лукіної, заходи процесуального примусу слід визначати як способи майнового і немайнового впливу на учасників судового процесу, що вчинили цивільні процесуальні правопорушення [23, с. 5].

Згідно ст. 91 ЦПКУ основними видами заходів процесуального примусу, якими регулюються питання запобігання та припинення неповаги

до суду, є попередження, видалення із зали судового засідання та привід [5].

У залежності від спрямування заходів процесуального примусу у цивільному судочинстві, їх доцільно поділити на дві основні групи: а) заходи, що застосовуються до порушників порядку у залі судового засідання (зокрема це попередження та видалення із зали судового засідання); б) заходи, які забезпечують процес доказування (зокрема це привід) [32].

Водночас І. Лукіна поділяє цивільну процесуальну відповідальність на такі підвиди, як морально-правова (попередження та видалення із зали судового засідання) та організаційно-доказувальна (видалення із зали судового засідання сторін) [22, с. 306]. Поряд з тим, порушення порядку у судовому засіданні, яке регулюється ст. 92 ЦПКУ, з позиції І. Лукіної полягає у діях, які перешкоджають нормальному проведенню судового засідання. Це, своєю чергою, свідчить про явну неповагу до суду та вказує на протидію чи ігнорування розпоряджень головуючого судді [21, с. 306].

Під попередженням, як одним із заходів процесуального примусу слід розуміти роз'яснення порушникові того, що його поведінка явно не відповідає правилам, що встановлені у суді, тому порушнику слід негайно припинити вчинення таких дій, бо пізніше до нього буде застосований більш суворий засіб процесуального примусу.

Як стверджує Я. Зейкан, до прокурора, адвоката, а також до інших представників, які є учасниками судового засідання, слід також застосовувати заходи процесуального примусу. Однак застосування до вищезазначених осіб такого заходу процесуального примусу як виведення із судового процесу засвідчує про неналежний розгляд справи та змушує головуючого суддю відкласти розгляд цієї справи [11, с. 147].

Відповідно до ч. 2, 3 ст. 50 ЦПКУ, привід може бути застосований у цивільному процесуальному праві лише до свідків, що були викликані

судом, однак не з'явилися без поважних на те причин чи не повідомили про своє неприбуття [35].

Аналіз юридичної літератури засвідчив, що вченими-юристами не був досліджений такий вид державного примусу як господарсько-правовий. Проте нормами ГПКУ зазначається, що до учасників господарського процесу з ціллю запобігання та припинення неповаги до суду може застосовуватись господарсько-правовий примус. Відтак, відповідно до п. 5 ст. 83 ГПКУ для забезпечення виконання сторонами процесуальних обов'язків, господарський суд має право на підставі прийнятого рішення стягувати штраф у доход Державного бюджету України із винної сторони у сумі 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян за те, що вони ухиляються від дій, покладених на них господарським судом [4].

При цьому, В. Резнікова зауважує, що прийняті у суді рішення стягувати штраф із винної особи стосуються також і ухвал, якими судовий розгляд не закінчується, а відкладається на наступний розгляд [28, с. 21].

Водночас О. Фонова вказує на те, що обов'язком добросовісного користування процесуальними правами, що закладені ГПКУ, не лише наділені сторони судового засідання, але і свідки, експерти, перекладачі [31, с. 190].

Пленумом Вищого господарського суду України (Постанова від 26.12.2011 № 18 "Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу судами першої інстанції") встановлено, що суди маю повноваження вживати заходи до порушників у випадках неявки без поважних причин чи без повідомлення на засідання господарського суду [37].

Поряд з тим, А. Первушина поділяє господарсько-процесуальну відповідальність на такі форми: 1) штрафні санкції; 2) компенсаційні санкції; 3) застосування несприятливих процесуальних наслідків [27, с.

327].

В зазначеному вище контексті, А. Коліна відмічає про складність розмежування заходів господарської відповідальності. Як приклад, поділяючи думку М. Гальперіна, вона зауважує, що штрафи як у адміністративному праві, так і штрафи у кримінальному праві не мають якихось певних відмінностей [14, с. 164–165].

Висновки. За результатами опрацювання юридичної літератури та низки кодексів України [1–41] варто відмітити, що законодавством України передбачено засоби процесуального примусу, які використовуються судом з ціллю запобігання та припинення неповаги до суду. Встановлено, що такими засобами процесуального примусу є: попередження, видалення із зали судового засідання, привід, накладення грошового стягнення, порушення питання щодо відповідальності посадових осіб, що не прибули на виклик суду без повідомлення про те, чи без поважних на те причин. Засоби процесуального примусу для запобігання і припинення неповаги до суду доцільно класифікувати за метою застосування, за місцем застосування, за призначенням та за характером несприятливих наслідків.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

4. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
6. Бутнев В. В. Гражданская процессуальная ответственность. Яросл. гос. ун-т. Ярославль, 1999. 62 с. URL: <http://www.lib.uniyar.ac.ru/edocs/iuni/19990908.pdf>.
7. Гетманцев М. Заходи процесуального примусу як засоби реалізації цивільної процесуальної відповідальності // Юридична Україна: Щомісячний правовий часопис. 2011. № 5. С.71–77.
8. Голуб І. Г. Нові види запобіжних заходів згідно з КПК 2012 року // Часопис Національного університету “Острозька академія”. Серія “Право”. 2013. № 1(7). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2013_1_13.
9. Джафарова М. В. Загальні підстави застосування заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 2. С. 81–84. URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2019/21.pdf.
10. Захарова О. С. Проблеми процесуального примусу у цивільному у процесі України // Вісник Академії адвокатури України. 2010. Число 2. С.134–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2010_2_23.
11. Зейкан Я. П. Коментар Цивільного процесуального кодексу України. К.: Юридична практика, 2006. 560 с.
12. Карпов Н., Штанько А. Накладення грошового стягнення на учасників кримінального провадження (діагностика проблеми) // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2014. № 1. С. 70–78. URL:

<http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/1-2014/70-karpov.pdf>.

13. Коліна А. О. Штрафні санкції в господарському процесі // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. 2012. Вип. 66. С. 427–434. URL: <http://hdl.handle.net/11300/5190>.
14. Коліна А. О. Щодо проблеми класифікації заходів господарсько-процесуальної відповідальності // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2013. № 5. С. 162–166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_5_39.
15. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
16. Комзюк А. Т. Підстави застосування заходів адміністративного примусу // Проблеми боротьби з корупцією, організованою злочинністю та контрабандою: Міжвідомчий науковий збірник. К.: Науково-дослідний інститут “Проблеми людини”, 1999. Том 18. С. 492–496.
17. Кузніченко С. О., Кашкаров О. О. Заходи процесуального примусу, передбачені Кодексом адміністративного судочинства України // Учёные записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия “Юридические науки”. Том 21 (60), № 1. 2008. С. 75–81.
18. Кузьменко В. А. Видалення як захід процесуального примусу в адміністративному судочинстві // Університетські наукові записки. 2013. Вип. 4 (48). С. 348–359. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2013_4_44.
19. Кузьменко О., Панченко О. Особливості застосування заходів процесуального примусу в адміністративних судах головуючим у судовому засіданні // Право України. 2008. № 10. С. 31–37.
20. Кучер В. О., Суліковський Ю. С. Видалення із зали судового

- засідання як захід процесуального примусу. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2015. Вип. 2. С. 88–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2015_2_11.
21. Лукіна І. М. Заходи примусу в цивільному процесуальному праві. Вісник Національного університету внутрішніх справ. Х.: Нац. ун-т внутр. справ., 2006. Вип. 34. С. 304–308. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2006_34_49.
22. Лукіна І. М. Немайнова відповідальність як один із видів цивільної процесуальної відповідальності. Вісник Національного університету внутрішніх справ. Х.: Нац. ун-т внутр. справ., 2005. Вип. 29. С. 347–351. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2005_29_62.
23. Лукіна І. М. Цивільна процесуальна відповідальність: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Харківський нацональний університет внутрішніх справ. Харків, 2011. 18 с.
24. Макарейко Н. В. Адміністративне право: конспект лекцій. 2009. URL: <http://pravolib.pp.ua/151-gosudarstvennoe-prinujdenie-ponyatie-17485.html>.
25. Мирошніченко Ю. М. Заходи кримінально-процесуального примусу: сутнісна характеристика, умови та підстави застосування // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Юридичні науки”. 2013. Вип. 4. Т.2. С. 148–150.
26. Осауленко С. В. Правова природа заходів процесуального примусу в адміністративному судочинстві // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.) / відп. за вип. В. М. Дрьомін; НУ “ОЮА”. Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса: Фенікс, 2013. Т. 2. С. 55–57.
27. Первушина А. А. Відповідальність сторін як учасників

- господарського процесу // *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2015. Vol. 2, Iss. 1. P. 325–330. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2015_2_1_51.
28. Резнікова В. Проблеми протидії зловживанню процесуальними правами в господарському судочинстві // *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки*. 2012. Вип. 93. С. 20–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2012_93_8.
29. Рожнов О. В. Підстави застосування заходів процесуального примусу // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Право"*. 2015. Вип. 20. С. 164–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2015_20_39.
30. Смоков С. М. Види обмежень конституційних прав громадян у новому Кримінальному процесуальному кодексі України // *Форум права*. 2012. № 2. С. 628–632. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_2_100.
31. Фонова О. С. Зловживання процесуальними правами учасниками господарського процесу // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2008. Вип. 6 (74). С.187–199. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/12316>.
32. Харитонов Є. О. Цивільний процес України: навч. посібник. К.: Істина, 2012, 472 с. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/74407-1-ponyattya-pdstavi-poryadok-zastosuvannyazahodv-protseusualnogo-primusu-vidi-zahodv-protseusualnogo-primusu.html>.
33. Юнусов М. А. Эволюция обязанностей человека и гражданина в политико-правовых учениях (историко-правовой аспект) // *История государства и права*. 2010. № 7. С. 46–48.
34. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар / Ківалов С. В., Харитонов Є. О., Харитонova О. І. та ін.; за

- ред. С. В. Ківалова, О. М. Пасенюка, О. І. Харитоновой. К.: Правова єдність, 2009. 656 с.
35. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України. В 2-х т. Том 2 / За заг. ред. В. К. Матвійчука. К: Алерта, КНТ. 2008. 752 с.
36. Кодекс адміністративного судочинства України: Науково-практичний коментар / Ківалов С. В., Харитонova О. І., Пасенюк О. М., Аракелян М. Р. та ін.; за ред. С. В. Ківалова, О. І. Харитоновой. Х.: ТОВ "Одіссей", 2005. 552 с.
37. Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу судами першої інстанції: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 26.12.2011 р. № 18. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0018600-11>.
38. Бабяк Н. В., Коновалова Н. Т. Особливості міжнародних стандартів правового забезпечення адміністративних судів та можливості їх використання в Україні // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права Серія економічна. Серія юридична. 2019. Вип. 21. С. 125–131. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3632953>.
39. Бабяк Н. В., Коновалова Н. Т. Теоретичні засади та практичні аспекти формування нормативно-правових умов забезпечення діяльності адміністративних судів в Україні // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права Серія економічна. Серія юридична. 2019. Вип. 22. С. 74–80.
40. Коновалова Н. Т. Юридична відповідальність за порушення порядку у залі судового засідання // Право.ua. 2018. № 1. С. 199–205. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3632074>.
41. Коновалова Н. Т. Повага до суду і судді як соціальна і правова цінність // International Journal of "Supremance of Law". 2018. № 3. Р. 214–220. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3632066>.

References

1. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia vid 07.12.1984 r. № 8073-X (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 r. № 4651-VI (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy vid 06.07.2005 r. № 2747-IV (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
4. Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 06.11.1991 r. № 1798-KhII (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
5. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 18.03.2004 r. № 1618-IV (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
6. Butnev V. V. Grazhdanskaya protsessualnaya otvetstvennost. Yarosl. gos. un-t. Yaroslavl, 1999. 62 s. URL: <http://www.lib.uniyar.ac.ru/edocs/iuni/19990908.pdf>.
7. Hetmantsev M. Zakhody protsesualnoho prymusu yak zasoby realizatsii tsyvilnoi protsesualnoi vidpovidalnosti // Yurydychna Ukraina: Shchomisiachnyi pravovy chasopys. 2011. № 5. S.71–77.
8. Holub I. H. Novi vydy zapobizhnykh zakhodiv zghidno z KPK 2012 roku // Chasopys Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia "Pravo". 2013. № 1(7). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2013_1_13.
9. Dzhafarova M. V. Zahalni pidstavy zastosuvannia zakhodiv protsesualnoho prymusu v administratyvnomu sudochynstvi // Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii. 2019. № 2. S. 81–84. URL:

http://apnl.dnu.in.ua/2_2019/21.pdf.

10. Zakharova O. S. Problemy protsesualnogo prymusu u tsyvilnomu u protsesi Ukrainy // Visnyk Akademii advokatury Ukrainy. 2010. Chyso 2. S.134–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2010_2_23.
11. Zeikan Ya. P. Komentar Tsyvilnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy. K.: Yurydychna praktyka, 2006. 560 s.
12. Karpov N., Shtanko A. Nakladennia hroshovoho stiahnennia na uchasykiv kryminalnogo provadzhennia (diahnostyka problemy) // Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy. 2014. № 1. S. 70–78. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/1-2014/70-karpov.pdf>.
13. Kolina A. O. Shtrafni sanktsii v hospodarskomu protsesi // Aktualni problemy derzhavy i prava: zb. nauk. prats. 2012. Vyp. 66. S. 427–434. URL: <http://hdl.handle.net/11300/5190>.
14. Kolina A. O. Shchodo problemy klasyfikatsii zakhodiv hospodarsko-protsesualnoi vidpovidalnosti // Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia. 2013. № 5. S. 162–166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_5_39.
15. Kolpakov V. K. Administratyvne pravo Ukrainy: pidruchnyk. K.: Yurinkom Inter, 1999. 736 s.
16. Komziuk A. T. Pidstavy zastosuvannia zakhodiv administratyvnoho prymusu // Problemy borotby z koruptsiieiu, orhanizovanoiu zlochynnistiu ta kontrabandoiu: Mizhvidomchyi naukovyi zbirnyk. K.: Naukovo-doslidnyi instytut "Problemy liudyny", 1999. Tom 18. S. 492–496.
17. Kuznichenko S. O., Kashkarov O. O. Zakhody protsesualnogo prymusu, peredbacheni Kodeksom administratyvnoho sudochynstva Ukrainy // Uchënye zapysky Tavrycheskoho natsyonalnoho unyversyteta ym. V. Y.

- Vernadskoho. Seryia "Iurydycheskye nauky". Tom 21 (60), № 1. 2008. S. 75–81.
18. Kuzmenko V. A. Vydalennia yak zakhid protsesualnoho prymusu v administratyvnomu sudochynstvi // Universytetski naukovi zapysky. 2013. Vyp. 4 (48). S. 348–359. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2013_4_44.
 19. Kuzmenko O., Panchenko O. Osoblyvosti zastosuvannia zakhodiv protsesualnoho prymusu v administratyvnykh sudakh holovuiuchym u sudovomu zasidanni // Pravo Ukrainy. 2008. № 10. S. 31–37.
 20. Kucher V. O., Sulikovskiy Yu. S. Vydalennia iz zaly sudovoho zasidannia yak zakhid protsesualnoho prymusu. Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriiia yurydychna. 2015. Vyp. 2. S. 88–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2015_2_11.
 21. Lukina I. M. Zakhody prymusu v tsyvilnomu protsesualnomu pravi. Visnyk Natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Kh.: Nats. un-t vnutr. sprav., 2006. Vyp. 34. S. 304–308. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2006_34_49.
 22. Lukina I. M. Nemainova vidpovidalnist yak odyin iz vydiv tsyvilnoi protsesualnoi vidpovidalnosti. Visnyk Natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Kh.: Nats. un-t vnutr. sprav., 2005. Vyp. 29. S. 347–351. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2005_29_62.
 23. Lukina I. M. Tsyvilna protsesualna vidpovidalnist: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.03 / Kharkivskiy natsatsionalnyi universytet vnutrutrishnikh sprav. Kharkiv, 2011. 18 s.
 24. Makareiko N. V. Administratyvne pravo: konspekt lektsii. 2009. URL: <http://pravolib.pp.ua/151-gosudarstvennoe-prinujdenie-ponyatie-17485.html>.
 25. Myroshnychenko Yu. M. Zakhody kryminalno-protsesualnoho prymusu: sutnisna kharakterystyka, umovy ta pidstavy zastosuvannia // Naukovyi

- visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia "Yurydychni nauky". 2013. Vyp. 4. T.2. S. 148–150.
26. Osaulenko S. V. Pravova pryroda zakhodiv protsesualnoho prymusu v administratyvnomu sudochynstvi // Pravove zhyttia suchasnoi Ukrainy: materialy Mizhnar. nauk. konf. prof.-vykl. ta aspirant. skladu (m. Odesa, 16-17 travnia 2013 r.) / vidp. za vyp. V. M. Dromin; NU "OIuA". Pivd. rehion. tsentr NAprN Ukrainy. Odesa: Feniks, 2013. T. 2. S. 55–57.
27. Pervushyna A. A. Vidpovidalnist storin yak uchashnykiv hospodarskoho protsesu // Evropsky politicky a pravni diskurz. 2015. Vol. 2, Iss. 1. P. 325–330. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2015_2_1_51.
28. Rieznikova V. Problemy protydii zlovzhyvanniu protsesualnymy pravamy v hospodarskomu sudochynstvi // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Yurydychni nauky. 2012. Vyp. 93. S. 20–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2012_93_8.
29. Rozhnov O. V. Pidstavy zastosuvannia zakhodiv protsesualnoho prymusu // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia "Pravo". 2015. Vyp. 20. S. 164–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2015_20_39.
30. Smokov S. M. Vydy obmezhen konstytutsiinykh prav hromadian u novomu Kryminalnomu protsesualnomu kodeksi Ukrainy // Forum prava. 2012. № 2. S. 628–632. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_2_100.
31. Fonova O. S. Zlovzhyvannia protsesualnymy pravamy uchashnykamy hospodarskoho protsesu // Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy. 2008. Vyp. 6 (74). S.187–199. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/12316>.
32. Kharytonov Ye. O. Tsyvilnyi protses Ukrainy: navch. posibnyk. K.: Istyna, 2012, 472 s. URL: <http://westudents.com.ua/glavy/74407-1-ponyattya-pdstavi-poryadok-zastosuvannyazahodv-protsesualnogo->

[primusu-vidi-zahodv-protseusualnogo-primusu.html](http://www.inter-nauka.com/magazine/law/primusu-vidi-zahodv-protseusualnogo-primusu.html).

33. Yunusov M. A. Evolyutsiya obyazannostey cheloveka i grazhdanina v politiko-pravovykh ucheniyakh (istoriko-pravovoy aspekt) // Istoriya gosudarstva i prava. 2010. № 7. S. 46–48.
34. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: naukovopraktychnyi komentar / Kivalov S. V., Kharytonov Ye. O., Kharytonova O. I. ta in.; za red. S. V. Kivalova, O. M. Paseniuka, O. I. Kharytonovoi. K.: Pravova yednist, 2009. 656 s.
35. Naukovopraktychnyi komentar do Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy. V 2-kh t. Tom 2 / Za zah. red. V. K. Matviichuka. K: Alerta, KNT. 2008. 752 s.
36. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Naukovopraktychnyi komentar / Kivalov S. V., Kharytonova O. I., Paseniuk O. M., Arakelian M. R. ta in.; za red. S. V. Kivalova, O. I. Kharytonovoi. Kh.: TOV "Odissei", 2005. 552 s.
37. Pro deiaki pytannia praktyky zastosuvannia Hospodarskoho protseusualnogo kodeksu sudamy pershoi instantsii: Postanova Plenumu Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 26.12.2011 r. № 18. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0018600-11>.
38. Babiak N. V., Konovalova N. T. Osoblyvosti mizhnarodnykh standartiv pravovoho zabezpechennia administratyvnykh sudiv ta mozhlyvosti yikh vykorystannia v Ukraini // Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava Serii ekonomichna. Serii yurydychna. 2019. Vyp. 21. S. 125–131. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3632953>.
39. Babiak N. V., Konovalova N. T. Teoretychni zasady ta praktychni aspekty formuvannia normatyvno-pravovykh umov zabezpechennia diialnosti administratyvnykh sudiv v Ukraini // Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava Serii ekonomichna. Serii yurydychna. 2019. Vyp. 22. S. 74–80.

40. Konovalova N. T. Yurydychna vidpovidalnist za porushennia poriadku u zali sudovoho zasidannia // Pravo.ua. 2018. № 1. S. 199–205. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3632074>.
41. Konovalova N. T. Povaha do sudu i suddi yak sotsialna i pravova tsinnist // International Journal of “Supremance of Law”. 2018. № 3. P. 214–220. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3632066>.